

ՆԱՓՈՒԼՈՆ Գ, ԻՆՔՆԱԿԱԼ ԳՍԴՂԻԱՅԻՈՅ.

Չկայ անուն մը որ այնչափ համաշխարհական դարձած ըլլայ, այնչափ նոր ու արդէն այնչափ հնուրեան մեծարանքն առած, որուն ամէն մէկ յիշատակը՝ մտքին մէջ մէյմէկ փառաց յիշատակներ բերեն, ինչպէս Նափոյեանի մեծահռչակ անունը :

Ասիկա ոչ էրէ այն անուններէն մէկն է որ փախըտական կայծերուն պէս հորիզոնին վրայ հագիւրէ կփայլին՝ տեսնես աներեւոյր եղեր էն : Այլ այն անմուտ աստղերուն կնմանի, որ հաստատուրեան մէջ անշարժ կեցած կըլանին, ուստի էս գոր ինչ անոնց համար աստղաբաշխութիւնը, իրեն համար ալ կրնայ ըսել պատմութիւնը թէ Ոչ էրբէր պիտի շիջանի :

Եղաւ որ մը որ կարճատես մտքեր այս դժխեմ վըճիռն հնչեցին. Ոչ էս է նա : Բայց սակայն այն ձեռքոր Նափոյեանի աստղը մեր դարուն մէջ դրաւ, անմահութեան նշոյն ալ անոր տուած է. ու նոյն իսկ այն ատեն որ կտարակուսեր աշխարհ անոր մշտափայլ ճաճանջելուն վրայ, էս անա նորագուարք ճակատ մը երեւցաւ, յորոյ վերայ Նախախնամութիւնը բոյր այն աստղ լոյսը կցոյացրեր : Այսպէս է յիշատակի տաճարին ճակատուն վերայ կտեսնեմք ոսկի գրով գրոյմած .

Կուգեմք հոս Նափոյեան Երրորդին, որ այս շրեղ ազգատոհմին երկրորդ իմնադիրն է, համառօտագիծ բովանդակութիւն մը տալ վարուց, բանի որ դեռ Առաջնոյն իսկատար Պատմութիւնը չեմք հրատարակած : Մեր այս Պատմութիւնը որ Նափոյեան Երրորդին անուանը ընծայուած է, ընդունելի էղէս յաջս Ինքնակալին, որ առանձին բոլորով մ'ալ արժանի համարեցաւ իւր բարեհաճութիւնը մեզ իմացընելու : Այլ էս այլ պարագաներ արգիլեցին մինչէս իմա ասոր հրատարակումը, բայց յուսամք որ թիջ ատենէն կկատարեմք մեր համագրեաց խնդիրքը, որ կփափարին լիույի գիտնալու արդի ժամանակիս ամենէն մեծ ու փառասոր հանճարոյն պատմութիւնը :

ՇՍՐԼ-ԼՈՒԻՆ-ՆԱՓՈՒԼՈՆ-ՊՈՆԱՓԱՐԹ. ի 20 մարտի 1808ին ծնաւ ի Փարիզ : Էր նա Երրորդ որդի Մեծին Նափոյեանի Լուի-Պոնափարք Էդբորը (որ 'բագաւոր էր Հոյանտայ) ու Որդենիա Եւգինէ Պոնարնեան իշխանուհեոյն : Ուստի իր ծննդեան վրայ ամենէին նշանակ մը չկայր որ նախագուշակեր թէ այս նորածին մանուկը որ մը գահ պիտի էլլէր . մանաւանդ՝ Էրբ 1810ին իւր հայրը հրաժարեցաւ բողոք բագաւորութիւնը, աւելի ուզելով ձգել իւր արքայական արժուր :

NAPOLÉON III, EMPEREUR DES FRANÇAIS.

Il n'est pas un nom universel, un nom nouveau et brillant déjà de toute la splendeur d'un nom antique, dont chaque souvenir soit pour notre esprit un souvenir de gloire comme le nom grandiose de Napoléon.

Ce n'est pas un de ces noms qui, semblables à ces lumières fugitives, resplendissent un moment à l'horizon pour s'éclipser aussitôt; mais bien une de ces étoiles qui restent toujours fixes dans le firmament sans jamais disparaître; et de ce nom, l'histoire peut dire comme la science des étoiles: Jamais il n'aura de coucher.

Il fut un jour où les hommes aveuglés prononcèrent ces mots fatals: Il fut. Mais la main qui a imposé l'étoile de Napoléon à notre siècle, lui a donné aussi l'éclat de l'immortalité; et au moment où le monde semblait douter si ce nom n'allait pas s'éclipser, apparaît un Front nouveau sur lequel la Providence en fait rejaillir tout l'éclat. Tels, au frontispice du temple de mémoire, on voit en lettres d'or, briller ces mots: A L'IMMORTALITÉ.

Nous donnons aujourd'hui un résumé rapide de la vie de Napoléon III, le second fondateur de cette illustre dynastie, en attendant que nous puissions faire paraître notre grande histoire de Napoléon Ier. Cet ouvrage, dédié à l'Empereur Napoléon III, a été favorablement accueilli par S. M., qui a daigné nous en faire témoigner sa satisfaction par une lettre particulière. Diverses circonstances nous ont empêché jusqu'à ce jour de le publier; nous espérons pouvoir le faire sous peu, et par là nous rendre au vif désir, si souvent exprimé par nos compatriotes, de connaître dans tous ses détails l'histoire glorieuse du plus grand génie des temps modernes.

CHARLES-LOUIS-NAPOLÉON BONAPARTE naquit à Paris le 20 avril 1808. Il était le troisième fils de Louis Bonaparte, roi de Hollande et de la princesse Hortense-Eugénie de Beauharnais. Rien ne semblait donc présager qu'il dût un jour porter une couronne; surtout après l'abdication du roi son père qui, en 1810, aimait mieux quitter le trône que de trahir la cause de son peuple et combattre la France. Mais l'aîné de ses frères, Napoléon-Charles Bonaparte, prince royal de Hollande,

Նափոյն Պ. Ինքնակալ Քաղղիսացոյ. — Napoleon III, Empereur des Français.

քան քե իւր ժողովրդեան իրաւունքը մատնել : Բայց իր եղբարցն անդրանիկը Նափոյեոն-Շարլ հնգամեայ մեռաւ ի Լա Հե (5 մայիս 1807) ու միջինը՝ Նափոյեոն-Լուի Ֆորլի քաղաքին մէջ 1831ին անգաւակ կմեռներ :

Գեռահասակ իշխանին կեանքը անդատին ի մանկութենէ լի եղեւ ծփանօք : Հաստատուն բնակարան

mourut à La Haye, le 5 mai 1807, à l'âge de cinq ans; et le second, Napoléon-Louis Bonaparte, grand-duc de Berg et de Clèves, succomba à Forli, le 17 mars 1831, sans laisser de postérité.

Les agitations de la vie du jeune prince commencèrent dès l'enfance : il habita tour à tour, avec la reine

Եւգենի Կայսրուհի Գաղղիացոց. — Eugénie, Impératrice des Français.

մը ջուներ. իւր մօրը Որդենսիա քաղաքնայն հետ Պաւերա նախ, անկից Զուիցերի, անկից ալ Հոռոմ անցաւ : Բայց իւր պատմական ընթացքը Իտալիոյ անկախութիւնը պաշտպանելէն սկսաւ : 1831ին Հոռոմանիոյ ապստամբութեանը ժամանակ զենք ստաւ Պապին ու Աւստրիոյ դէմ գՀոռոմայեցիս պաշտպանելու : Ինչպէս նաեւ վերջէն ալ 1849ին իբրեւ Գաներեց Հասարակապետութեան՝ Պապին անխոհեմութեամբն էլ ձեռնարկութեանը դէմ պաշտպանեց գՀոռոմ : Բայց այն ատեն յաղթեց Աւստրիա, ընկաւ Լուի-Պոնափարք, ու իւր իրաւունքները բողոք կրտսեր եղբօրը : Այն ժամանակէն Շարլ-Լուի-Նափոյեոն՝ ըստ կամաց Նափոյեոն Ա կայսեր ՆԱՓՈՒԼԵՈՆ-ԼՈՒԻ անունն առաւ :

Քսանութեբ տարուանէր Նափոյեոն-Լուի. Իտալիա Աւստրիոյ ռունակիս ըլլալէն ետեւ մօրը հետ Փարիզ դարձաւ, ու Լուի-Ֆիլիպին խնդրեց որ Գաղղիոյ դրօ-

Hortense, la Bavière, la Suisse et Rome. La première fois qu'il joue un rôle actif dans l'histoire, c'est pour soutenir la cause de l'indépendance en Italie. En 1831, une insurrection ayant éclaté dans la Romagne, il prit les armes pour soutenir les Romains contre l'Autriche; comme plus tard, devenu Président de la République, il devait, en 1849, les défendre contre la réaction du clergé. L'Autriche triompha, et l'insurrection coûta la vie au second fils de Louis Bonaparte, qui mourut en léguant ses droits à son frère cadet. C'est à cette époque que, pour se conformer aux volontés de l'empereur Napoléon Ier, Charles-Louis-Napoléon Bonaparte, prit le nom de NAPOLEON-LOUIS.

Napoléon-Louis avait alors 23 ans; l'Italie était envahie par l'Autriche; il gagna Paris avec sa mère, et sollicita de Louis-Philippe l'honneur de servir sous le drapeau

շուն տակ ծառայե իբրև զինուոր : Բայց Նափոյեռնի անունեն զարհուրեցաւ. Լուի-Ֆիլիպի ու մերժեց խընդրողն ու խնդիրքը : Քաշուեցաւ իշխանը Զուիցերիոյ Թիւրկովի նահանգը՝ Արենեմպերկ դղեկը, ու բոլոր շանքն այն էր որ Պոնափարբեան կողմը միացընէ գօրացընէ : 1832ին Ռայխշտատի Էրիտասարդ ու դժբախտ դուքսը, Մեծին Նափոյեռնի որդին, դեռ ողջ էր, Լուի-Նափոյեռն իւր Էրեսփոխանն եղաւ : Բանակ մի գօրաց ոտքի վրայ կեցած՝ հրամանի մը կապասեր որ զՆափոյեռն Բ կայսր անուանէ. Եւ անա Ռայխշտատի դուքսը կմեռնէր, ու Լուի-Նափոյեռն կանցներ ի ժառանգութիւն Մեծին Նափոյեռնի կայսերական Թագին :

Այն առէն իշխանը բոլոր իւր մտածութիւնը Գաղղիոյ նուիրեց, ու իւր ուսմանցը քաղաքական ու զինուորական նպատակ մը դրաւ : 1835ին Զուիցերիոյ վրայ յօդուած մը հրատարակեց, որով Եւ Թիւրկովիոյ նահանգը զինքն իբրև քաղաքացի գրեց, Թուրքի զինուորական դպրոցին մէջ կամաւորապէս մտնելով, յաջորդ տարին հրազինուոց վրայ ընտիր ձառ. մը յօրինեց, որով Եւ Պեռնայի կառավարութեան հրամանատար անուանեցաւ :

Յոյսն ապագային վրայ դրած՝ 1835ին մերժեց Փօրբուկալի Մարիամ բագուհոյն խնդիրքը՝ որ նետը պսակուիլ կուգէր. ու սկսաւ ամեն կուսակցութեանց Էրեսելի անճանցը նետ ծանօթութիւն առնել. Շարօպրիան, Լաֆայեր, Արման Քարել միաբան կը վկայեն Նափոյեռնի անուանը տարածութիւն, Եւ ունեցած քաղաքական մեծամեծ յատկութեանցը : Մեկայ կողմանէ ալ գնդից գնդից նետ ունեցած յարաբերութիւններովն ու ընդունելութեամբը նետ գնետէ կգօրանար : Ֆիլիպն տը Բերսիլնէի, որ Պոնափարբեան կողման անճանառէր Էդոլներուն գլխաւորութեան մէկը, ու Արման տը Լէրի տեղակալը, որ նոյնպէս իշխանին հգօրագոյն կուսակիցներէն մէկն էր, ամենայն եռանդեամբ կաշխատէին ապագայն պատրաստելու : Սրբազգութիւն մէջ ալ Վօտրէ գնդապետը, Նափոյեռնեանց համախոն, ումբաճիզ գօրքը կբռնէր : Յարմար ժամանակ մի կերէւէր ասիկայ : Երիտասարդ իշխանին առջի Էրեսնալուն՝ սպայից ժողով մը կը միաբանին կորոշեն որ առաջին առիթն ոտք էլլեն : Քանի մը ամսէն (25 հոկտ. 1835) Սրբազգութիւն ապրտամբութիւնը կծնանի. բայց անյաջող՝ մեկէն կը մարի, ու Լուի-Ֆիլիպին հրամանաւր՝ իշխանն Ամբրիկա կարտասահմանուի : Հոն կլսէ մօրը մահաբեր հիւանդութիւնը. կվազէ կուգայ Զուիցերի որ իւր մայրենի վերջի շունջը ժողովէ. բայց Մոնթեպելլոյի դուքսը՝ Լուի-Ֆիլիպի դեսպանը, կտփպէ զՔաշուակ-

de la France comme simple soldat. Le nom de Napoléon effraya Louis-Philippe, qui refusa d'accéder à cette demande. Retiré alors avec sa mère dans le canton suisse de Thurgovie, au château d'Arenenberg, le jeune prince ne songea plus qu'à rallier tous les éléments du parti bonapartiste. En 1832, le jeune et infortuné duc de Reichstadt, fils de Napoléon Ier, vivait encore. Louis-Napoléon se fit son représentant. Tout un corps d'armée n'attendait que des ordres pour proclamer Napoléon II, quand sur ces entrefaites le duc de Reichstadt mourut. Aux termes du plébiscite de l'an XII, Louis-Napoléon devenait ainsi héritier de la couronne impériale de Napoléon Ier.

Les idées du prince se dirigent alors entièrement vers la France, et il donne à ses études une direction politique et militaire. En 1833, il publie une brochure sur la Suisse, et le canton de Thurgovie lui confère le droit de bourgeoisie. Volontaire à l'école militaire de Thun, il fait paraître un an après un traité d'artillerie fort estimé. Le gouvernement de Berne le nomme capitaine de son régiment.

Confiant dans l'avenir, il refuse, en 1835, la main de Dona Maria, reine de Portugal, et commence à se faire connaître aux hommes éminents de tous les partis. M. de Châteaubriand, M. de Lafayette, M. Armand Carel, tous sont d'accord sur la popularité du nom de Napoléon et les qualités politiques du jeune prince. D'un autre côté, un système de publicité, des affiliations sûres dans chaque régiment lui préparaient les voies. M. Fialin de Persigny, un des hommes les plus convaincus du parti bonapartiste, le lieutenant Armand de Laity, autre partisan des plus zélés du prince, travaillent avec ardeur à tout préparer pour l'action. Un colonel dévoué à la cause de Napoléon, M. Vaudrey, dirigeait par intérim l'artillerie de Strasbourg. C'était une circonstance favorable. Le prince s'y présente une seule fois dans une réunion d'officiers, et l'on convient de choisir la première occasion favorable. Quelques mois après, le 25 octobre 1833, éclate l'insurrection de Strasbourg. Elle n'a aucun résultat, et le prince est transporté en Amérique par les ordres de Louis-Philippe. Bientôt il apprend que sa mère est dangereusement malade, et il accourt pour recevoir son dernier soupir. Mais le duc de Montebello, ambassadeur de Louis-Philippe en Suisse, somme la Confédération d'éloigner cet hôte dangereux; la Suisse s'y refuse, malgré la note menaçante envoyée à la Diète par l'ambassadeur de France. Pour mettre fin à un conflit

ցութիւնը որ իրենց վտանգաւոր հիւրն հալածեն : Դեմ կկենայ Զուիցերի, ու ականջ չկախեր Քաղղիոյ դեսպանին սպառնալեացը : Բայց որպէս զի իւր պատճառաւ այս հակառակութիւնը ծանր կերպարանք մը չտուու, իշխանը կրողու Զուիցերաց մարդասեր կրկիրն ու Անգղիա կրաշուի :

Հոն, երբ այնպէս մը կկարծուէր որ հաճոյից մեջ ընկղմէր մնացէր է, հոն նոր ձեռնարկուրեան մը ետեւէ էր : Բայց իւր բոլոր նիւթած հնարքները՝ որջափ որ ալ ճարտարագիւտ՝ սակայն Պուրնէի ափանցը վրայ փշրեցան մնացին . Լուի - Ֆիլիփ յափշտակեց իւր որսը ու զինքը Համի բերդը դատապարտեց : Այլ է ոչ այս նոր ու անաւորանկումը կըրցաւ Լուի-Նափոյեոնի անընկճելի սիրտն յուսաբեկելու . անդրդուելի կամքը ամենայն արգելից ու դժուարութեանց պիտի յաղթանակէր : Գերութեանը դառն ժամանակը գործածեց նա բոլոր ի մտածել, գրել, հրատարակել ու ինքզինքը մեծի է փոքու ծանօթ ու պատկառելի ընելու : Եւ յանկարծ գործաւորի մը զգեստ մտած յաջողեցաւ անել կարծուած բանտէն ազատիլ, ու անցնիլ նորէն յԱնգղիա :

Յեղափոխութիւնը դարձեալ ի Քաղղիա առաջնորդեց իրեն : Նափոյեոնի անունը յտուելուն պէս՝ բոլոր Քաղղիա իբրեւ զմի մարդ ոտք էլաւ կայսերական ողջոյնը տալու : Նախ էւ առաջ Լուի-Նափոյեոն չորս նահանգներեագգային ժողովին նուիրակ անուանեցաւ, ու թիչ մը վերջը դեկտեմբերի 10ին (1848) Քանէրեց Հասարակապետութեան : Անկից ի կայսերութիւն քայլ մը միայն կմնար ընելիք : Նոյն իսկ հասարակապետականը իրեն ղիմացի դժուարին շահիդը հորդեցին իրենց սխալ ընթացքովը . էւ անա 1852ին վերջի ամսոյն երկրորդ օրը ուր միլիոն քուէիւր Լուի-Նափոյեոն Քաղղիոյ ինքնակազմութեան արողը կեցիւր : Այսօրինակ վերջապէս հասանէր նա ի նպատակն յոր այնչափ անագին վտանգներէ անցնելով կղիմէր աներկմիտ ու անդրդելի արիւրեամբ :

Տասը տարի է որ Նափոյեոն Քաղղիոյ Երասանակը ձեռքն առած կկառավարէ զայն, ու բոլոր փառասիրութիւնը այն է՝ որ զՔաղղիա աշխարհիս առաջին ազգն ընէ : Այսօրուան օրս չկայ մեկը որ տարակուսի իւր ղիտաւորութեանը յաջողութեամբ փառասիրուելուն :

Երկար կըլլայ Երէ ուզեմք այս տասը տարուան միջոցին մեջի ամեն մեկ նոյակապ գործերն համբել : Երեւելագոյնները միայն յիշեմք .

Քաղղիական յաղթական քնդանօրից արձագանգները կուտան 1849ին Հռովմայ սասանեալ պարիսպ-

qui pouvait prendre un caractère grave, Louis-Napoléon quitte la Suisse et se retire en Angleterre.

Là, tandis qu'on le croyait uniquement occupé aux plaisirs, il méditait un nouveau coup de main. Tous ses projets, malgré la sagesse avec laquelle ils avaient été conçus, viennent échouer sur la plage de Boulogne. Louis Philippe l'en punit par la prison de Ham. Mais ce nouvel et rude échec n'était pas fait pour décourager Louis-Napoléon. Sa volonté opiniâtre devait surmonter tous les obstacles. Il emploie les loisirs de sa captivité à étudier, à écrire, à publier et à se faire connaître aux notabilités de tout genre en France. Puis tout à coup, déguisé en ouvrier, il parvient à s'échapper et regagne l'Angleterre.

La Révolution le ramena en France; dès que le nom de Napoléon eut été prononcé, les masses se levèrent comme un seul homme au cri de : Vive l'Empereur. Louis-Napoléon fut nommé d'abord à l'Assemblée nationale par quatre départements, et bientôt après, le 10 décembre 1848, Président de la République. De là à l'Empire il n'y avait qu'un pas. Les républicains eux-mêmes se chargèrent de lui aplanir toutes les difficultés; leurs fautes lui frayèrent la route, et le 2 décembre 1852, le prince Louis-Napoléon fut élu Empereur des Français, par huit millions de suffrages. Ainsi se trouvait atteint ce but qu'il avait poursuivi toute sa vie avec une persévérance si opiniâtre, à travers tant de dangers, malgré tant de déceptions.

Depuis dix ans, comme Président de la République et comme Empereur, Napoléon gouverne la France, et son unique ambition pendant ces dix années a été de la rendre la première nation du monde. Aujourd'hui personne ne saurait douter qu'il n'ait réussi.

Notre intention n'est pas d'énumérer tous les faits glorieux accomplis pendant cette période; nous citerons seulement les plus saillants.

En 1849, les murs de Rome tombent au bruit des canons triomphants de la France. Quelques années plus

ները : Քանի մը տարիէն սուրբ Տեղեաց խնդիրը կելլէ : Նափուկոն կշիռքին մեջ կնետե Գաղղիոյ սուրբ, ու Արեւելեան պատերազմին բախտը կորոշուի : Խրիմու պատերազմը լն բարձրութիւն ջնանեց յաջ բոյոր աշխարհի Գաղղիոյ յաղթական դրօշը : Գաղղիական զօրացն ու մանաւանդ ոգւոյն վրայ տարակոյս մը սկսեք էր պտըտիլ : Բայց մեկ կողմէն՝ Օտեսսա, Պոմարսունտ, Ալմա, Պալքրլավա, Ինքերման ու Սեվաստոփոլ, ու միւս կողմէն՝ ճետգնետե էրէք փոխառութիւնները՝ բոյոր էլած տարակոյսները ցրուեցին : 1855ը 1812ին վրեժն առաւ. ու Փարիզու ժողովը՝ Վեննայինին : Գաղղիա դարձեալ Եւրոպիոյ առաջին բարձն էլաւ. Նեօշաքէլի ու Իշխանութեանց խնդրոյն մեջ ըրած միջնորդութիւնը, ու Երկուց Կայսերաց տեսաւորութիւնը՝ լիուլի կնաստատեն Նափուկոնի այն խօսքը, թէ՛ Կայսերութիւնը՝ յաղաղութիւն է : Գաղղիոյ զենքերը պատկառելի ընելին Ետեւ կուգէ Նափուկոն խաղաղարար ըլլալ Եւրոպիոյ, անճնական շաները քաղաքական յառաջադիմութեան զոնելով :

tard surgit la question des lieux saints. Napoléon jette l'épée de la France dans la balance et le sort de la guerre d'Orient n'est plus douteux. A quel point la campagne de Crimée n'a-t-elle pas relevé aux yeux du monde le pavillon français? On commençait à douter des soldats de la France et encore plus de son esprit. Odessa, Bomarsund, l'Alma, Balaclava, Inkerman et Sébastopol d'une part, les trois emprunts de l'autre, ont dissipé tous les doutes. 1855 a vengé 1812; et le Congrès de Paris, les traités de Vienne. La France a repris en Europe sa place de puissance de premier ordre. L'intervention du gouvernement français dans la question de Neuchâtel, dans celle des Principautés, l'entrevue de Stuttgart avec l'empereur Alexandre justifient pleinement les paroles prononcées par Napoléon, à Bordeaux, sous la Présidence : l'Empire, c'est la Paix. Après avoir fait respecter les armes de la France, Napoléon veut devenir le pacificateur de l'Europe, en sacrifiant les intérêts privés aux progrès de la civilisation.

Ծնունդ Կայսրորդույն. — Naissance du Prince Impérial.

Ասով Նափուկոնեան ցեղն իւր հաստատութիւնը կառնու, որուն ապագային ապահովութիւն կուտայ ծիրանածին մանկան ծնունդը (ի 1856 մարտի 18) լեզգինե կայսրութեան, որ Սպանիոյ փոքրիկ կոմսութեան մը միայն իր առաքինութեանց ճոխութեամբը էլաւ մինչեւ կայսերական զանք բարձրացաւ :

Ներքին տեսչութեանը մեջ, յորում Նափուկոն իւր կարգաւորիչ ոգւոյն թելադրութեանցը միայն կլսէ, ցուցուց թէ իմ իմիր ճեռնհաս է բազաւոր որ իւր անսահման իշխանութիւնը ուզենայ անկեղծութեամբ օգտաւետ բանի մը վրայ ուղղելու : Երկու տարուան

Ce rôle de pacificateur ne peut qu'affermir la dynastie de Napoléon, dont l'avenir vient d'être assuré par la naissance du prince impérial, Napoléon-Eugène-Louis-Joseph-Bonaparte, né le 16 mars 1856, du mariage de S. M. avec Marie-Eugénie de Guzman Porto-Carrero, comtesse de Téba et de Montijo, Espagnole d'origine, que sa vertu seule a élevée jusqu'au trône.

Dans les choses de l'intérieur où Napoléon III s'est abandonné aux inspirations de son esprit organisateur, il a montré ce que peut faire un monarque armé d'un pouvoir illimité, lorsqu'il applique sincèrement sa volonté à un objet quelconque. En deux années, ce monument du

Վիշոցի մէջ Լուվրի պես աննման ամբարտակ մը էլա-
կանգնեցաւ, կարծես մոգական գաւազանի մը գորու-
թեամբը : Անդին տեսնես բոլոր Փարիզ իւր կերպա-
րանքը կփոխէ : Ժողովրդեան մը երջանկութիւնը՝
իւր բարոյական հանգամանքէն կկախուի . ինքնա-
կալին իւր ժողովրդեանը երջանկութեանը վրայ ունե-
ցած փութոյն ինչ աւելի մեծ հաւաստիք կրնամք խըն-
դրել՝ քան զնորաշէն վաճառանոցները, Ռիվոլիի նո-
րայարդար ճանապարհը, նորաշաւիղ ծառուղիները,
Պուլոնէի դրախտը՝ որ իւր ձեռնափոր լճերովը,
փրփրադէզ սահաններովը, մթախառն այլերովը ու
գուարճալի ձեմէլիքներովը՝ յանկարծ հագարումէկ
գիշերներու պարտեզի մը կփոխուի . այն անբաւ-

Louvre, unique au monde, est sorti de terre comme au
coup de baguette d'une fée. En même temps Paris entier
a changé de face. Les conditions morales d'un peuple
tiennent beaucoup à son bien-être; et qu'elle preuve
plus éclatante de l'intérêt puissant qu'inspire à l'empereur
ce bien-être que les halles centrales, la nouvelle
rue de Rivoli, les nouveaux boulevards, le bois de Bou-
logne transformé en un jardin des Mille et une Nuits,
avec ses lacs, ses cascades, ses grottes, ses promenades
délicieuses, et tant de travaux immenses entrepris pour
l'assainissement de la capitale? Oui, Napoléon est le
grand bâtisseur; et c'est un beau titre de plus à sa gloire.
Que dire enfin de son empressement à accourir à Lyon,

Լուվրի Տեսքը. — Le Louvre à vol d'oiseau.

ձեռնարկութիւնները՝ որոց բոլորին վախճանն է մայ-
րաքաղաքն անողջաւետել : Այո, Նափոյեռն Շինող
Տէճ է . այս անունը իւր փառացը զեղեցիկ զարդերէն
մէկն է : Հապա ինչ ըսեմք իւր հայրախնամ գրոյն զոր
1856ին հեղեղացն ատեն ցուցուց Լիոն, Օրլէան, Նանք
ու Անժէ վագելով . ինչ նորակառոյց հիւանդանոցացն,
գործարարաց արուեստանոցացը, խնայողական փու-
ռերուն, ու դեռ մօտերս ապիկար գործարարաց օրէա-
նին համար : Անճնասիրութիւնն անգամ կայսեր ուշա-
դրութեանը նիւր մը էղաւ . ու այսօրուան օրս Սուրբ
Հեղինէի ասպետութեան պատուանշանը Մեծ-բանա-
կին հինաւորք քաջերուն լանջացը վրայ կփայլի :

Ուստի այս ամենօրեայ ամեն դաս մարդկանց վրայ
տարածուած խնամքը տեսնելով զարմանալէն էտէ .

à Orléans, à Nantes, à Angers, lors des inondations
de 1856, de la fondation des hôpitaux, des cités ou-
vrières, des fourneaux économiques, et tout récemment
encore de l'hôtel des ouvriers invalides? Il n'est pas
jusqu'à l'amour propre privé qui n'ait éveillé son atten-
tion; et la médaille de Sainte-Hélène décore aujourd'hui
la poitrine des vétérans de la grande armée.

Aussi, tout en admirant cette sollicitude de tous les
instants, s'étendant à toutes les classes, l'on ne saurait

նվ կրնայ առանց սոսկալու ջմտածել թէ ինչ մեծ հարուած պիտի ընդունէր Գաղղիա՝ եթէ վերին Նախանամուրիւնը՝ որ առանձին կերպով մը իւրընտիր քազաւորաց գլխուն վրայ կհսկէ, Նափոյեռնի կեանքը այս յունուարի 14ին հրաշալի կերպով մը ջպահպաներ : Այս հարուածը բոլոր Եւրոպա պիտի զգար : Ուստի եւ ամեն վեհապետ փութացան իրենց խնդակցութիւնն ընել ինքնակալին որ հասարակաց զարմանքն եղած է : Մեր ազգն ալ ջուզէց ետ մնալ, ու երանելի կհամարիմք զանձինս՝ որ զմեզ ընտրէց քարգման ու նուիրակ : Յունուարի 24ին Վարժարանիս սրբանուէր Մատրանը մեզ զոհուրեան աղօթներ մատուցինք Աստուծոյ, ազգային եղբարց հետ միարան :

songer sans frémir à la blessure qu'eût faite à la France l'attentat du 14 janvier, si la Providence qui veille toujours sur les destinées des princes de son choix n'eût protégé d'une manière miraculeuse les jours de Napoléon. Le contre-coup eût été terrible pour l'Europe. C'est là, avec l'admiration générale qu'inspire l'Empereur des Français, ce qui explique l'empressement de tous les souverains, de tous les peuples à adresser leurs félicitations à S. M. La nation arménienne n'a pas voulu rester en arrière, et nous sommes heureux qu'elle nous ait choisis pour ses interprètes. Le 24 janvier, nous avons célébré dans la Chapelle du Collège national arménien des prières publiques d'actions de grâces.

Լուվրի մէկ մասը. — Pavillon Turgot.

Այս բանս ժողովուրդ առ Տէպա լրագիրն ալ կհրատակէր .

« Անցեալ կիրակի, յունուարի 24ին, Հայոց ազգային վարժարանին մատրանը մեզ, որ ի Կրքնէլ, հասարակաց աղօթներ մատուցան, զոհանալով զՏեառնէ որ բարեհաճեցաւ Կայսեր ու Կայսրուհւոյն կեանքը պահպանել : Բաց ի վարժարանին բազմարիւ աշակերտներէն ու վերատեսուչներէն՝ այս արեւելեան հանդիսին ներկայ էին նաեւ շատ մը հայկազն ընտանիք ու գրեթէ բոլոր փարիզաբնակ Հայք : »

Ասկից գատ՝ յանուն ազգիս մերում հետեւեալ նամակն ալ առ Ինքնակալն ուղղեցինք, զաղղիարէն քարգմանութեամբն հանդերձ :

Voici ce qu'écrivit à ce sujet le *Journal des Débats*.

« Dimanche dernier, 24 janvier, ont été célébrées, dans la Chapelle du Collège national arménien, à Grenelle, des prières publiques pour remercier le ciel d'avoir protégé les jours de l'Empereur et de l'Impératrice. Outre les nombreux élèves et le personnel du collège, on remarquait à cette cérémonie orientale un grand nombre de familles arméniennes et presque tous les Arméniens habitant Paris. »

Nous avons en outre, au nom de nos compatriotes présenté à S. M. l'adresse suivante :

ԲԱՋԱՐԱՆՅ ՏԷՐ,

« Ի տեսիլ անառոր դաւաճանութեանն՝ որ զսիրտս ամենեցուն առհասարակ յարհաւիրս դողութեան արկանէ, չէ եւ չէ իսկ մարք զի որ ի շնորհս խնամոց քոց վայելեցար եւ մեր, յուսացուք ի հրճուանաց անտի գոր սիրտք մեր երախտապարտք ի փրկութիւն Ինքնակալ Տէառնոյ եւ Դշխայիղ Մեծի զգան :

« Ներեալ, Վեհափառ Տէր, զի որ ի քաղաքի աստ Իշխանութեանոյ երեսփոխանք ենք Հայաստանեայց, յանուն հնգից հազար հազարաց հայրենակից Եղբարց մերոց առաջի քեզ ընծայեցուցուք պատկասանօք զհասարակաց մերս խնդակցութիւն, վկայելով ընդ նմին երէ գնր ստակումն արհաւիրաց ազդեաց ի մեզ արքայադան այն ոճիր՝ որ դարանակայն Եկաց կենաց Օգոստափառ Ամուխից :

« Մի լիցի երբէք մոռանալ, Ինքնակալ Տէր, երէ անդուստ ի բումմէ բարերարութենէդ Եհաս Ազգիս մերում ունէլ ի Մայրդ քաղաքաց զՀայկազեան վարժարան : Վասն որոյ եւ քաղցր իսկ իցէ մեզ զհաստիս անմոռաց երախտագիտութեանս մերում առաջի քեզ ընծայաբերել :

« Օրհնեալ Տէր Աստուած որ փրկեացն զքեզ, եւ զցանկալի առարս կենաց քոց պահեաց, Մեծափառ Տէր : Լուիցէ նա ինքն Բարձրեայն գաղօքս մեր եւ զգոնութիւնս՝ զոր ընդ համագումար Հայկազունս քաղաքիս Փարիզացոց յեկեղեցոշ աստ վարժարանի Ազգիս վասն կենաց քոց մատուցանեար :

Վեհափառ Տէրութեանոյ քում,

« Ամենախոնարհ ծառայք
« Հիմնադիրք եւ Վերատեսուչք Հայկազեան Վարժարանին,

ՍԱՐԳԻՍ Վ. ԹԷՆՊԻՈՐԵԱՆ.
ԱՄԲՐՈՍԻՍ Վ. ԳԱԼՖՅԵԱՆ.
ԻՌԵՆ Վ. ԳԱԼՖՅԵԱՆ : »

« Ի Կըրնէլ Փարիզացոց, ԺԲ Յունուար ԹՅԷ :

SIRE,

« En présence de l'horrible attentat qui vient de jeter la consternation dans tous les cœurs, nous ne saurions, nous que Votre Majesté a comblés de ses bienfaits, taire la joie que nous cause le salut de Votre Majesté et de Sa Majesté l'Impératrice.

« Représentant à Paris la nation arménienne, daignez nous permettre, Sire, au nom de cinq millions de nos compatriotes, dont nous ne sommes que les interprètes, de vous offrir nos respectueuses félicitations et de vous exprimer toute l'horreur que nous inspire le crime dont Vos Majestés ont failli être victimes.

Nous n'oublierons jamais, Sire, que c'est à vos bontés que nous devons d'avoir pu fonder à Paris le Collège national arménien. Aussi nous sommes heureux de vous en témoigner notre éternelle reconnaissance.

Que Dieu soit béni, qui a préservé les jours de Vos Majestés! Qu'il daigne agréer nos actions de grâces et les prières publiques que nous venons de lui adresser dans notre chapelle et auxquelles ont assisté tous les Arméniens habitant Paris.

Nous avons l'honneur d'être avec le plus profond respect,

Sire,
de Votre Majesté,

« Les très-humbles et tout dévoués serviteurs
« Les Directeurs fondateurs du Collège national arménien,

SARKIS D^r. THÉODORE.
AMBROISE D^r. CALFA.
CORÈNE D^r. CALFA.

« Grenelle, près Paris, le 24 Janvier 1858. »

Հ Ա Յ Կ Ա Ջ Ե Ա Ն Ս Ո Ւ Բ Հ Ա Ն Դ Ա Կ

Մեր ընթերցողաց շատերը, եւ մանաւանդ անոնք որ Կոստանդնուպոլսէն ու Զմիւռնիայէն դուրս բնակելով իրենց նեոաւորութեանը կամ ուրիշ ո՛ր եւ իցէ պատճառաւ մը գուրկ կմնան այն քաղաքաց մէջ հրատարակուած պատուական Մասիս եւ Արշայոյս լրագրաց ազգային տեղեկութիւններէն, շատ անգամ խնդրեցին որ Ազաւնին իբրեւ Աւետարէր Հայաստան

Նեայց յանձն առնու նաեւ այն լրագրաց տուած ազգային տեղեկութիւններուն գէր գլխաւորներն իրենց հաղորդել : Որչափ որ այ Ազաւնիս իրեն սրբազան պարտք համարած է իւր ազգակից Հայկազանց օգուտը եւ անոնց ըղձիցը կամակատար ըլլալ յամենայնի, սակայն չէր կրնար այսպիսի մեծ փոփոխութիւն մը տարաւոյն մեշտեղուանքը իւր քերթերուն մէջ մտցընել.